זה היה העולם הזה שהיה

לפני 25 שנה

גיליון „העולם הזה", שראה אור השבוע לפני 25 שנה בדיוק, כלל מאמר תחקירי של העורכים, תחת הכותרת „או מילחמה מונעת מייד — או התקפת שלום טוטאלית". את המאמר ליוו ציורים מיוחדים, שהכין צייר המערכת שמואל בק. המאמר ניתח את אופציות השלום והמילחמה, שניצבו בפני מדינת ישראל ערב עפק הבירש במצריים.

מדור הבידור של השבועון הציג, תחת הכותרת „מה מרקיד את דליה ?" את רקדנית הבטן הישראלית הראשונה. מדור הספורט סיקר את מסע הצלחותיו של המתאגרף הישראלי דויד עיבר. מדור החינוך פירסם שאלון אמריקאי, שעסק בשאלה : „האם אתם הורים טובים ?".

בשער הגיליון : מתאגרף ישראלי דויד עיבר.

גרשום שוקן והעליה ממארוקו ✶ הטור השביעי כספר ✶

מהם סיכוייו של ראש־ממשלה ממוצא ספרדי?

„העולם הזה" 875
תאריך : 29.7.54

עיתונות

מארוקאים עליך, ישראל

גרשום שוקן, בעליו המסתגר והקרח של הארץ, יודע בדיוק את מי הוא אוהב ואת מי הוא אינו אוהב. בסוג האחרון כלל, כימעט מיום התחלת העליה הגדולה, אחרי המילחמה, את יהודי צפון־אפריקה. שוקן, בנו של מו"ל שהיה פעם אישיות מרכזית ביהדות גרמניה, משוכנע כי יהודי מארוקו פוגעים באופיו האירופי הנעלה של הישוב הישראלי ומורידים אותו לרמה מיזרחית. לפעמים• אפשר היה להסיק, כי רמה מיזרחית זו פירושה בעיני עורך הארץ, כמו בעיני רבים מקוראיו בצפון תל־אביב, תערובת של התנוונות, בטלנות ופשע.

כרגיל בהארץ עברה דיעה זו במהרה מן העורך הראשי אל הכתב האחרון. אריה גלבלום, שהיה פעם ילד־השעשועים מבשל הסנסציות של הארץ, עורר לפני חמש שנים סערה, כשפירסם את דעתו על בני מארוקו בצורה גלויה מדי. מאז מנהל הארץ בהתמדה תמעולה חריפה נגד העלאת יהודי מארוקו לישראל. לא היתה זו מערכה בלתי מוצלחת : עקב הדיעות הטפלות שנוצרו בעזרתה במדינה, הופסקה העליה ההמונית ממארוקו.

הגבול והמרכז. בינתיים השתכנעו אנשים רבים במדינה, שבאו במגע יומיומי עם המארוקאים, כי היו אלה דיעות אוויליות. בני מארוקו הפכו חומר אנושי מעולה, כתוצאה מטיפול נכון, ולמשל, הטוראי נתן אלבז (העולם הזה 858) בייש, במעשה גבורתו העילאי, את המעליליים. אולם הארץ לא נואש.

השבוע ניתנה לו ההזדמנות להשמיע את הטענות הישנות מחדש. בוועד הפועל הציוני הושמעה הצעה צנועה לחדש את העליה ממארוקו, הן כדי להתניע מחדש את גלגלי העליה שנחלדו, והן כדי להוציא את היהודים ממארוקו לפני שתתגבר באותה ארץ התנועה הלאומית הערבית, שנצחונה עלול, בתנאים הקיימים, לסכן את מעמד היהודים.

למחרת יצא הארץ במאמרו הראשי בהתקפה חריפה על תוכנית זו. אומנם הודה כי „אין להוציא מגדר האפשרות כי מצבם (של יהודי מארוקו) אף יורע. אך כל הנחות הפסימיות האלה אינן מצדיקות עדיין את המסקנה כי היהודים עומדים על סף אסונות."

המסקנה : „קיימת סכנה כי יובאו אלפי אנשים שאינם מסוגלים לעבוד... מי עוד יאמין כי עליה ממין זה עשוייה להגביר את ביטחוננו ?"

היתה זאת נקודה נוספת שבה נוגדת דעתם של האחראים לגבולות ישראל את דעתו השקולה של עורך הארץ, המתגורר במרכז תל־אביב.

דת

אש מן השמים

בחורשה הקטנה מתחת לסטאלה מאריס, חיפה, ישבו כמה מאות אנשים, הכינו את מצעיהם על שמיכות, כרים ומיזרונים. ילדים מתחו חבלים, הרכיבו לעצמם נדנות. בכל זאת לא היה זה מחנה צועניים כי אם חג העליה לרגל של ערבים נוצריים, שבאו לחוג את יום נצחונו של אליהו הנביא על נביאי הבעל, במערכתו בהר הכרמל.

לכבוד היום חגג גם בניין סטאלה מאריס, מיסודו של קולג' נוצרי, שבחלונותיו הודלקו אלפי נרות קטנים, שהאירו לעבר פתח המערה, דרכו עברה תנועת גברים ונשים ללא הרף. אלה נחפזו לפסל אליהו הנביא במעמקי המערה, ניגבוהו במטפחתם, שאותה הידקו למצחם, כנגד עין הרע.

היהודים אינם חוגגים. טיפוסי לחוגגים היה נאיף חמתי, מורה מנצרת, שביקר לשבת בחורשה הריחנית. אשתו הכינה ממתקים וקפה על מדורה וילדתם, לילה, רקדה לקול התוף והעוד. חמתי בילה את היום בשיחות רעים, קרב לבסוף למערה ונשק את הפסל המקודש. אולם הוא לא יכול היה להתגבר על תמיהה, מדוע לא חגגו היהודים את ניצחונו של אליהו, שהוא, אחרי הכל, נביאם•.

ספרים

מצע אלתרמן

מאז החל להופיע באורח לא־קבוע, ב־פינת העמוד הפנימי של גיליונות יום ו' של דבר, לפני 12 שנים, הפך הטור השבועי• למוסד לאומי מוכר ולעמדת צלפים מדינית, שקליעותיה אינן מכריעות אומנם בקרבות הפוליטיים, אך עשויות לתרום להם חלק חשוב.

המדור העיתונאי ניכנס להיכל הנצח, לאחר שכונס בשני כרכים המקיפים כל אחד תקופה של שש שנים וכתריסר תריסרי שירים, שהאחרון בהם יצא זה לא מכבר••. שלא כקודמו, בו כוונו כימעט כל חיצי הביקורת כלפי־חוץ, מפשיל הכרך החדש את שרווליו לטפל בוויכוחים פנימיים מרים, קובע עמדה בכל אחד מהם. עמדות אלה מצטרפות כימעט למצע מדיני עצמאי, המובע ברגש עמוק ובדימיון לא־נדלל.

מדיניות חוץ ופנים. במדיניות־החוץ פוסל מצע זה ברית עם ארצות־הברית („את סימני תיקוות אנוש ואת דיגלו / בל

• כיום נוהגים היהודים לחוג את חגו של אליהו הנביא.

• עמודי דבר הורכבו אז משבעה טורים כל אחד.

•• נתן אלתרמן — **הטור השביעי** ; כרך שני ; דבר ; 430 עמודים ; 3.900 ל"י.

עמוד הפתיחה

של הכתבה המרכזית בגיליון כולל שני ציורים פרי מיכחולו של שמואל בק, שהיה אז צייר המערכת. בסידרה, שהחלה עם כתבה זו, תיארו עורכי **העולם הזה** את המצב המדיני־צבאי והציגו בפני הקורא את שתי האפשרויות הקיצוניות הנובעות ממנו, מבלי שחיוו את דעתם שלהם.

אנשים

● **אמר בני מהרשק**, איש קיבוץ גבעת השלושה, בעבר פוליטרוק הפלמ"ח, בכנס אחדות־העבודה, כי השאיפה להגיע אל הירדן חשובה יותר מאשר השאיפה להגיע לידידות עם ברית המועצות... ו־הוסיף : „הדרך לוולגה־דון מובילה דרך הירדן !"

● באותו כנס התקיף מנהיג אחר את **יעקוב** (קובה) **ריפתין**, שותפו לשעבר של **משה סנה** : „אני לא צריך שהסנשו פאנשו הזה ייצג אותי, אחרי שהדון קישוט הלך !"

● אותה שעה עסק **הרצל ברגר**, ח"כ מפא"י הנוטה לשמאל, בפיסול מומו של מדינאי אחר : „**מאנדס־פראנס** לא יכול היה להיות ראש ממשלה בישראל, כי הוא יהודי ספרדי !"

● בתפקיד של חייט שיחק **חצקל איש כפית**, כשגילה כי חסר כפתור בחולצתו של **נתן** (הטור השביעי) **אלתרמן**. הוא לא התעצל, הביא חוט ומחט ותפר בעצמו את הכפתור, שעה שאורחו הפיוטי אכל את ארוחת־הצהריים.

יתיימר לשאת הבית הלבן... / לא הוא יהיה מנהיג חבל ומגינה / שכן פניו כיום הם פני הסכנה.") **ועם ברית־המועצות** („כל השליט — גואל. כל הנופל — בגד. / צידקו של השלטון / הוא השלטון עצמו").

במדיניות הפנים הוא מבקר בחריפות את הציונים הכלליים : („קשה קצת לתאר בשכל הבריא / את ים הערבה ואת צוקי מנרה... / בהנהגת המועדון המסחרי"). **בחריפות רבה יותר את מפ"ם** („כל, ראוי לקינאה זה הכושר לדהור / כמחצית יובל בלי ריפוט ובלי עובש / בעיניים כל כך עצומות — אל האור, / בשפתיים כל כך חתומות — אל החופש"). **מה שאינו מוצא אותו לתבוע לצרפה לממשלה** („האנשים האלה מוכרחים לשוב, אל השורות, אל השורות, אל הצמרת !") **כשותפת מפא"י** („מפלגה גדולה / חזקה, עממית, צורך עם וגאולה").

„המקדש יבונה". להלן מחייב המצע **את המילווה האמריקאי** („מה מצטרף מזה ? רק יתר־תלות נרצעת / או גם קצת עמידה עצמית וקצת ביסוס ?") **ואת השילומים מגרמניה** („הפרט, בהושיטו ידיו אל הסחורות / צריך את הסוחר שבו לטרוף מדעת"), **מתריע על השחיתות** („ושומע אתה שמות לא מביישים / למשל כדוגמת אל־קפונה, / לא ! כי שמות אנשים שעבדו בכבישים / ודימדו ,המיקדש יבונה'... / בצירוף של פרטים מאירי עיניים / מי קנה מיגרשים / ובתים מי רכש / ומי סתם התבסם בן־ליל"), **זועק מרה על חוק־העבירות נגד המדינה** („כל חוקה של חירום זה טיבה ודינה : / היא אולי ה־קלושה בחזמות המדינה... / על אף כל אולי יש להשאיר בה פרצות... / כדי לא להפכה בלי משים לחומה / שבונים אותה בין ממשלה ואומה") **ועל מעשי עוול ה־נעשים בשם הביטחון והרגש הלאומי למיעוטים** („איך מכניסים אל נבלה קטנה / דברים כל־כך גדולים. האין זה פלא ?).

למקרא הספר, אי־אפשר שלא להיתפס לכוח המוסרי והשירי שבו. אולם עם זאת, אי־אפשר שלא להרהר הירהורי ספק בדבר האפשרות של הגשמת מצע אלתרמן הלכה למעשה. קשה לאכול את העוגה ולהשאיר אותה שלמה.